

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om ”Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén: Stöd till tillväxt och sysselsättning – en agenda för modernisering av Europas system för högre utbildning”

KOM(2011) 567 slutlig

(2012/C 181/25)

Föredragande: **Joost VAN IERSEL**

Medföredragande: **Juraj STERN**

Den 20 september 2011 beslutade kommissionen att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

”Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén: Stöd till tillväxt och sysselsättning – en agenda för modernisering av Europas system för högre utbildning”

COM(2011) 567 final.

Facksektionen för sysselsättning, sociala frågor och medborgarna, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 29 februari 2012.

Vid sin 479:e plenarsession den 28–29 mars 2012 (sammanträdet den 28 mars) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 100 röster för, 1 röst emot och 8 nedlagda röster.

1. Sammanfattning

1.1 En väl utformad högre utbildning är avgörande för Europas ekonomiska och intellektuella framtid, eftersom den stärker grunden för de sociala och ekonomiska resultaten, berikar kommande generationers livs- och arbetsvillkor och är oumbärlig när det gäller att forma det europeiska samhällets framtida värderingar.

1.2 EESK instämmer i stort sett i kommissionens analys och i kommissionens och rådets förslag och rekommendationer⁽¹⁾ som ska genomföras under de kommande åren. Många av dem har beröringspunkter med EESK:s yttrande om ”Universitet för Europa” från 2009⁽²⁾. Kommittén understryker att EU:s dagordning måste kompletteras och förväntar sig fler ambitiösa åtgärder från rådet.

1.3 Trots den växande medvetenheten och överensstämmande åsikter finns det fortfarande mycket att göra. Förbättringar på papperet genomförs ofta motvilligt. Egenintresse, (mjuk) protektionism och de alltjämt stora skillnaderna och den omfattande fragmentiseringen av den högre utbildningen – trots Bolognaprocessen – hindrar snabba anpassningsåtgärder. Detta är långt ifrån en teknisk angelägenhet eftersom anpassningar ofta leder till en översyn av befintliga strukturer och nya definitioner av ansvarsområden, metoder, program och fokus. Dessa faktorer kräver fortlöpande uppmärksamhet i moderniseringsprocessen på ett mer noggrant och detaljerat sätt.

1.4 Faktisk mångfald inom högre utbildning är förstås önskvärd med traditionella universitet som förenar undervisning och

forskning och andra typer av högre utbildning som yrkeshögskolor, utbildning med ett i första hand regionalt fokus – även gränsöverskridande – och institutioner med ett begränsat antal kurser. Vad som behövs mer generellt är intelligent specialisering och distinkta profiler. EESK vill framhålla behovet av en effektiv samverkan mellan de olika typerna och av flexibla utbildningsvägar på alla nivåer i utbildningssystemet.

1.5 Europa 2020-strategin bör genomföras fullt ut, såväl till innehåll som till organisation. Kommissionen, rådet, medlemsstaterna och den högre utbildningen bör dela på ansvaret och samordna utbildningen på ett effektivt sätt. Europa 2020-strategin innebär sammanlänknings mellan högre utbildning och flaggskeppsinitiativ som Innovationsunionen, Industripolitiken, Ny kompetens för nya arbetstillfällen och Unga på väg. Systemen och politiken beträffande högre utbildning bör ingå i de landsspecifika rekommendationerna under den europeiska terminen.

1.6 Självstyre⁽³⁾, ansvarsskyldighet och öppenhet är av avgörande betydelse för att institutionerna ska kunna fullfölja sitt uppdrag och bli kostnadseffektivare. De är också avgörande för att den högre utbildningen ska kunna stå i centrum för skapande av sysselsättning, anställbarhet och innovation. (Nationella) dagordningar bör säkerställa en mer professionell förvaltning, uppdaterad kursplanering, utbildning, kvalitetssäkring när det gäller undervisning och forskning, specialisering samt internationell dragningskraft. Det näringslivsinriktade universitetet kräver speciell uppmärksamhet.

(1) Rådets slutsatser 28-29 november 2011 om moderniseringsagendan.
(2) EUT C 128, 18.5.2010, s. 48–55.

(3) Se den senaste analysen ”University Autonomy in Europe II – the Scoreboard”, European University Association, 2011. Det finns fortfarande mycket att göra på detta område.

1.7 Finansieringen är av avgörande betydelse. Det är oroande och kontraproduktivt för Europa 2020-strategin och Europas ställning i världen att den högre utbildningen är underfinansierad, och att budgetrestriktionerna medför att trycket på den offentliga finansieringen ökar ytterligare. Det är nödvändigt att säkerställa en tillfredsställande finansiering av högre utbildning, oavsett vilka finansieringskällorna är. God praxis bör spridas.

1.8 Antalet studenter ökar fortfarande snabbt. Jämställdhet mellan kvinnor och män måste garanteras på alla områden och alla nivåer. Dynamiken i ekonomin och i samhället i stort kräver såväl obehindrad tillgång som tillfredsställande kvalitet. Om nationella undervisningsavgifter införs (eller höjs), bör de åtföljas av en policy för stipendier och lån samt platsgarantier.

1.9 Det behövs fler studenter, kunskapsarbetare och forskare på det tekniska området, och teknisk utbildning måste presenteras på ett attraktivare sätt. Insatserna från arbetsmarknadens parter och experter måste vara välstrukturerade. Enskilda företag – oavsett storlek – bör ges möjlighet att på ett påtagligt sätt bidra till kursplaner, utbildning och till att skapa entreprenör-sanda.

1.10 Universitet och företag bör behålla sitt oberoende och sina respektive ansvarsområden, men de bör gemensamt utveckla strategiska innovationsagendor. Ett samspel mellan högre utbildning och näringsliv brukar tillföra mycket till forskningen, kunskapsöverföringen och utvecklingen av överförbara kunskaper och nya idéer. God praxis bör spridas.

1.11 Behovet av rankning och kvalitetsbedömning kan knappast överskattas när det gäller att skapa kostnadseffektivitet och framgångsrik internationell rörlighet. EESK välkomnar lanseringen av det noggrant utformade verktyget U-Multirank. Förutom denna "kartläggning" måste även andra förutsättningar för rörlighet för studenter och forskare liksom för internationalisering förbättras.

1.12 En samordning av systemen för högre utbildning har en positiv inverkan på studerandes och forskares rörlighet över gränserna, vilket gagnar såväl de individuella prestationerna som den europeiska arbetsmarknaden och integrationen. Erasmusprogrammet bör omfatta ett pilotprojekt för en "rörlighets-termin".

1.13 EESK stöder kraftigt ett samspel mellan moderniseringsagendan och Horisont 2020, Erasmus för alla och strukturfonderna.

2. Inledning

2.1 Utbildning på alla nivåer är av största intresse. På grund av subsidiaritetsprincipen har den högre utbildningen i Europa utvecklats nationellt. I Lissabonfördraget är det endast yrkesutbildning och omskolning som anges som områden för EU-åtgärder⁽⁴⁾.

⁽⁴⁾ Avdelning XII, Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott, artiklarna 165 och 166.

2.2 Bolognakonferensen 1999 ledde till ett första avgörande genombrott som gav ett Europaomfattande system för kandidat-, master- och doktorsexamen. Bolognaavtalet har bidragit till en ökad samstämmighet mellan systemen för högre utbildning i EU.

2.3 EU har under tiden lanserat framgångsrika internationella program för studenter och forskare, såsom Erasmus, Erasmus Mundus, Marie Curie-åtgärder m.fl. Man uppmuntrade till gränsöverskridande forskningsprojekt genom på varandra följande ramprogram.

2.4 Det pågår en process med reformer och nedifrån-och-upp-initiativ inom och mellan universitetet. Dessa initiativ leder också till att grupperingar av universitet med liknande inriktning inrättas, såsom League of European Research Universities, Coimbra Group m.fl., vilket gynnar specialisering i olika riktningar, exempelvis inom forskning och samhällsvetenskap.

2.5 EESK konstaterade 2009 att "i det nuvarande suboptimala universitetssystemet är universitetens stora potential inte tillräckligt utvecklad"⁽⁵⁾. Denna uppfattning stöds av kommissionen i moderniseringsagendan⁽⁶⁾. Rådets slutsats är att "kvaliteten på utbildningen och forskningen är avgörande" för moderniseringen och att "en förstärkning av kunskapstriangeln – utbildning, forskning och innovation – är en central förutsättning för [...] sysselsättning och tillväxt"⁽⁷⁾.

2.6 Moderniseringen av den högre utbildningen måste ske i en mycket mångfacetterad kontext där de nationella och regionala socioekonomiska sammanhangen varierar stort. Klassiska universitet och andra typer av institutioner har specifika uppdrag. Begreppet klassiska universitet omfattar såväl utbildning och undervisning som forskning.

2.7 Mot bakgrund av en hållbar social och ekonomisk återhämtning är det viktigt med beslutsamma insatser för att förbättra kvaliteten på den högre utbildningen.

2.8 Arbetsdokumentet som medföljer meddelandet⁽⁸⁾ innehåller, förutom en rad analyser av önskvärda reformer, en sammanfattning av de åtgärder som genomförts i medlemsstaterna för att främja en modernisering. Det återstår dock avsevärda skillnader på viktiga områden som man måste komma tillrätta med:

— Den ekonomiska produktiviteten per land – resultatnivån inom högre utbildning och ekonomiskt resultat per capita.

— Vilka kvalifikationer som krävs för anställbarhet.

⁽⁵⁾ EUT C 128, 18.5.2010, s. 48–55, punkt 1.1.

⁽⁶⁾ COM(2011) 567 final, s. 2.

⁽⁷⁾ Rådets slutsatser om moderniseringen av den högre utbildningen, 28–29 november 2011.

⁽⁸⁾ SEC(2011) 1063 final, s. 48.

- Skillnader i förhållande till det avtalade EU-målet på 40 % för högre utbildning, även om deltagandet i högre utbildning ökar avsevärt i hela Europa.
- Olika nivåer på investering i högre utbildning, skillnader i finansiering, skillnader i utvecklingen av offentligt och privat finansierad högre utbildning.
- Trots en "omfattande och långtgående reform av styrningen av den högre utbildningen", kvarstår skillnader i det ekonomiska och institutionella självstyret och ansvarsskyldigheten.

2.9 I sin övergripande analys framhåller kommissionen också förändringar, särskilt utvecklingen av kunskapstriangeln på hela kontinenten, ett närmare förhållande mellan universiteten och näringslivet, fokus på kunskapsintensiv verksamhet på hög nivå, såsom forskning och utveckling, marknadsföring och försäljning, styrning av värdekedjan och finansiella tjänster, tjänster i allmänhet, IKT, underrepresenterade samhällsgrupper, den förändrade könsbalansen – kvinnor utgör mer än hälften av studenterna på lägre forskarnivå i Europa, även om tendensen är den motsatta på doktorsnivå – och imponerande gränsöverskridande rörlighet på europeisk och internationell nivå.

2.10 Kommittén ställer sig positiv till en utvidgning av befintliga landrapporter, analyser och rekommendationer parallellt med en systematisk, landsspecifik metod, i likhet med den som användes i Bolognaprocessens framstegsrapporter och de detaljerade OECD-studierna om högre utbildning och kvalitetsmätning. De landsspecifika strategierna ska ge exempel på "god praxis".

2.11 Dessutom har vissa viktiga frågor utelämnats i den övervägande allmänna analysen, såsom nationell och regional politisk inblandning i högre utbildning, hur behovet att främja deltagande och kvalitet tillgodosätts i medlemsstaterna, myndigheternas strategi i förhållande till specifika krav på professorer, lärare, forskare och studenter, det ömsesidiga förhållandet mellan olika nivåer av högre utbildning i medlemsstaterna, utvecklingen av en gemensam grund för utbildning och forskning inom universiteten och, sist men inte minst, ett tillförlitligt statistiskt underlag.

2.12 Kommissionen och rådet framhåller starkt sambandet mellan den högre utbildningen och ekonomin. De avser inte specifikt fakulteterna för medicin, samhällsvetenskap eller humaniora. Detta är förståeligt med tanke på behovet att fokusera, särskilt i kristider. Å andra sidan, eftersom målet med all utbildning är ett optimalt förhållande mellan utbildning och arbete skulle det vara ytterst önskvärt att också diskutera hur fakulteter och akademiska kretsar som inte har nära koppling till ekonomin, men ändå är viktiga, borde hantera moderniseringen.

2.13 Det behövs ett samarbete mellan industrin och de medicinska fakulteterna, eftersom de nya kostnadseffektiva diagnos- och behandlingsteknikerna kräver dyr, kapitalintensiv praktisk utbildning, högkvalitativ undervisning och livslångt lärande. Detta skulle bidra till att minska dödlighets- och invaliditetstalen.

3. Europa 2020-strategin och den högre utbildningen

3.1 EESK beskrev 2009 såväl Lissabonstrategin som den högre utbildningen i Europa som möjliga starka pådrivare i moderniseringsprocessen. I linje med detta kopplar kommissionen med rätta Europa 2020-målen till universiteten.

3.2 En avgörande innovation i Europa 2020-strategin rör "styrningen": ett närmare samarbete inom kommissionen och mellan medlemsstaterna och EU, även i frågor som inte eller endast delvis täcks av fördraget.

3.3 Flaggskeppsinitiativen, särskilt Industripolitiken, Innovationsunionen, Ny kompetens för nya arbetstillfällen och Unga på väg, har mycket stor betydelse för den högre utbildningen.

3.4 Kommissionens utökade övervakningsuppdrag, inbegripet landsspecifika rekommendationer under den europeiska termen, bör stödja de välbehövliga universitetsreformerna.

3.5 Dagordningen för modernisering av den högre utbildningen måste till fullo omfattas av Europa 2020-strategin. EESK välkomnar utbildningens centrala roll inom ramen för Europa 2020-strategin, och hänvisningen till detta i kommissionens strategiska agenda.

3.6 EESK anser att kopplingen mellan Europa 2020-strategin och högre utbildning kan sammanfattas enligt följande:

- I Europa 2020-strategin kopplas innovation, industripolitik och rörlighet samman med högre utbildning.
- Det skapar ytterligare en grund för åsiktsutbyte och samarbete mellan kommissionen och medlemsstaterna, mellan enskilda medlemsstater och mellan utbildningsinstitutioner.
- Det ger nya impulser till modernisering på nationell nivå.
- Utvecklingen inom den högre utbildningen måste bli en del av de landsspecifika rekommendationerna i den årliga europeiska termen.
- Europa 2020-strategin kommer att skapa nya samarbetsforum och på så sätt öka antalet framgångsrika gränsöverskridande nätverk.
- Kopplingen mellan industripolitik och innovation kräver intensivt samråd med den privata sektorn. Samråd med små och medelstora företag och mikroföretag undervärderas. EESK framhåller att den högre utbildningen, regeringarna och kommissionen helhjärtat måste förbinda sig att använda dessa företags praktiska erfarenheter vid utformningen av program och läroplaner.

3.7 Kommissionen skiljer mellan de nyckelfrågor som medlemsstaterna (och utbildningsinstitutionerna) ska fokusera på å ena sidan, och de specifika EU-frågorna å andra sidan. EESK föredrar att tala om medlemsstaternas och kommissionens "delade ansvarsuppgifter" i samband med Europa 2020-strategin.

4. Frågor som ska hanteras av medlemsstaterna, rådet och den högre utbildningen

4.1 Fastställandet av viktiga frågor i medlemsstaterna bör leda till fokuserade åtgärder. Det behövs en kraftansträngning. Rådet bör fastställa prioriteringar på förslag av kommissionen, som därefter övervakar det nationella genomförandet.

4.2 Man bör särskilt fokusera på kravet på "mer flexibla styrelseformer och finansieringssystem där man hittar en jämvikt mellan större autonomi för högskolorna och insyn gentemot alla intressenter", vilket kan leda till specialisering, goda resultat inom utbildning och forskning samt diversifiering⁽⁹⁾.

4.3 Precis som EESK hävdade 2009, är det avgörande med ett lämpligt ramverk och självstyre⁽¹⁰⁾. Även om organisationen, inbegripet självstyre och finansiering, är medlemsstatens huvudansvar, anser EESK att det är nödvändigt att dessa frågor diskuteras mellan medlemsstaterna och i rådet, eftersom de i hög grad påverkar resultatet för lärare och studenter.

4.4 EESK instämmer i de politiska mål som anges i rutan "De viktigaste frågorna" i punkt 2.5 i moderniseringsagendan. De här målen kräver mycket mer än tekniska förändringar, eftersom de i hög grad handlar om den nationella politiska miljön. Först och främst bör frågorna riktas till offentliga myndigheter snarare än till den högre utbildningen. Politisk uthållighet, lagsiftning och reglering, som ska diskuteras med alla intressenter, är avgörande.

4.5 Även regeringar och institutioner bör uppmuntras att göra internationella jämförelser av fördelarna med ökat självstyre.

4.6 I motsats till vad som har varit allmän praxis, inbegripet massutbildning på högskolor och universitet⁽¹¹⁾, måste fokus, i linje med den aktuella debatten om högre utbildning, vändas mot intelligent specialisering, mångfald i strategiska val och utveckling av spetskompetenscentra. Framgångsrika exempel i medlemsstaterna kan visa vägen.

4.7 EESK medger att sådana mål kan leda till stora förändringar i utbildningsfilosofin i medlemsstaterna. Detta bör diskuteras i rådet, liksom färdplaner och tidsplaner.

4.8 Under den aktuella krisen finns det ett tydligt samband mellan moderniseringen av utbildning och ekonomin. Processen bör dock breddas. EESK visar också på behovet av uppdaterade standarder för professionalisering, kursplaner, examina och rörlighet inom samhällsvetenskap och humaniora, vilka är viktiga

för det intellektuella livet, värderingarna och identiteten i Europa. Dessutom bidrar välskötta fakulteter för medicin, samhällsvetenskap och humaniora till ekonomin.

4.9 EESK stöder ett närmare samarbete mellan den högre utbildningen och näringslivet. Vi delar uppfattningen att nära, effektiva kopplingar mellan utbildning, forskning och näringsliv, i kombination med en övergång till "öppen innovation", kommer att vara avgörande för kunskapstriangeln.

4.10 För institutioner som är direkt eller indirekt kopplade till ekonomin stöder EESK därför partnerskap med olika typer av företag som en "väsentlig verksamhet vid högskolorna"⁽¹²⁾. Fokus bör ligga på entreprenörsinriktade, kreativa och innovativa kunskaper hos studenterna men även på interaktiva inlärningsmiljöer och infrastrukturer för kunskapsöverföring. Det krävs också ett öppet sinne i förhållande till det "näringslivsinriktade universitetet".

4.11 Studenterna måste ha möjlighet att lätt byta från en typ av utbildningsinstitution till en annan, inbegripet flexibla möjligheter att gå från eftergymnasial yrkesutbildning till högre utbildning, för att höja sina kvalifikationer⁽¹³⁾. Sådana möjligheter är också mycket positiva för ett livslångt lärande.

4.12 Den regionala utvecklingen kräver särskild uppmärksamhet. I många regioner, särskilt i storstadsområden, är kopplingen mellan högre utbildning, arbetsmarknaden, forskning, innovation och näringslivet ytterst viktig. I dessa regioner utvecklas i stigande grad gränsöverskridande, och till och med internationella, specialiteter. Den högre utbildningens regelbundna engagemang är vanligtvis en katalysator för lokal och regional utveckling och främjar den ekonomiska återhämtningen. Nationella myndigheter måste uppmuntras att stimulera sådana regionala processer⁽¹⁴⁾.

4.13 EESK framhåller vikten av gränsöverskridande regionala samarbete inom högre utbildning. Europeiska grupperingar för territoriellt samarbete (EGTS) kan ge stöd till såväl intilliggande regioner som regioner med jämförbara ekonomiska mönster⁽¹⁵⁾.

4.14 Finansieringen är en mycket viktig fråga. Krisen påverkar också den offentliga finansieringen av den högre utbildningen. Det finns en generell risk för att denna utbildning förblir strukturellt underfinansierad. De sammanlagda utgifterna ligger på 1,2 % av BNP, vilket ska jämföras med 2,9 % i USA och 1,5 % i Japan. Dessutom är det privata tillskottet mycket lågt jämfört med USA och Japan. Samtidigt gör även Brik-länderna

⁽⁹⁾ COM(2011) 567 final, s. 9, EUT C 128, 18.5.2010, s. 48–55, punkt 1.4.

⁽¹⁰⁾ EUT C 128, 18.5.2010, s. 48–55, punkterna 1.4, 3.5.1 och 3.5.2.

⁽¹¹⁾ Mellan år 2000 och 2009 ökade antalet studenter inom högre utbildning inom EU med 22,3 % till över 19,4 miljoner, Europeiska kommissionens arbetsdokument "Stöd till tillväxt och sysselsättning – en agenda för modernisering av Europas system för högre utbildning", SEK(2011) 1063 final, s. 16. Detta är dock ingen indikation på kvaliteten på kvalifikationerna.

⁽¹²⁾ COM(2011) 567 final, s. 8. Se även rådets slutsatser av den 28–29 november 2011, där partnerskap och samarbete med näringslivet och andra privata och offentliga aktörer framhålls.

⁽¹³⁾ EUT C 68, 6.3.2012, s. 1, som också uppmanar kommissionen att föra samman Bolognaprocessen och Köpenhamnsprocessen till en enda samordnad strategi, och EUT C 68, 6.3.2012, s. 11.

⁽¹⁴⁾ EUT C 376, 22.12.2011, s. 7.

⁽¹⁵⁾ Se ovan punkterna 5.7 och 5.8.

betydande framsteg. EESK konstaterar att den tidigare EU-målsättningen om 2 % av BNP till den högre utbildningen inte finns med i Europa 2020-strategin.

4.15 Europa 2020-strategin bör stödjas genom nödvändig finansiering och mål som exempelvis tillgång till högkvalificerade akademiker samt professionalisering av förvaltningen och kostnadseffektivitet.

4.16 Det finns en mängd olika finansieringsmetoder i medlemsstaterna. Vissa länder har det mycket bättre ställt än andra. Eftersom det finns ett tydligt samband mellan resultatet av den högre utbildningen och sysselsättningen är det nödvändigt att se till att det även framdeles finns tillräcklig finansiering. Detta kan ske genom att uppmuntra till en större mångfald av finansieringskällor, till exempel användningen av offentliga medel för att uppbåda privata investeringar och andra offentliga investeringar (medfinansiering).

4.17 Välstrukturerade förbindelser mellan kvalificerade utbildningsinstitutioner och näringslivet kan utan tvivel bidra till att avhjälpa en nedåtgående trend. Den högre utbildningen bör dra nytta av innovativa processer i näringslivet. Finansiering från företag eller privata källor får dock aldrig leda till ett omotiverat inflytande över kursplaner eller den grundläggande forskningen.

4.18 Universitet och företag bör behålla sitt oberoende och sina respektive ansvarsområden, men de bör gemensamt utveckla strategiska innovationsagendor. Samverkan mellan universitet och företag kan stärkas genom kunskapsallianser. Den europeiska innovationsplattformen, som också tar hänsyn till central kompetensskapande teknik som öronmärkts av EU, kan vara ett mycket gott stöd.

4.19 Samverkan och utbyten mellan den högre utbildningen och näringslivet brukar tillföra mycket till forskningen, kunskapsöverföringen och utvecklingen av överförbara kunskaper och nya idéer. God praxis bör spridas.

4.20 Moderniseringsagendan tar inte ställning till frågan om undervisningsavgifter, eftersom detta helt och hållet är ett nationellt ansvarsområde. Det finns olika system i Europa. En successiv höjning av årsavgiften är en allmän trend. Undervisningsavgifter är kontroversiella.

4.21 EESK pekar på allt större dilemman: Antalet studenter ökar, kvaliteten måste förbättras och anställbarheten kräver allt högre standard på utbildningen, samtidigt som den offentliga finansieringen i medlemsstaterna förblir densamma eller till och med tenderar att minska. Detta är en oerhörd utmaning. Om nationella undervisningsavgifter införs (eller om de befintliga höjs) understryker EESK att de alltid bör åtföljas av en policy för stipendier och lån samt uttryckliga platsgarantier.

4.22 Antalet personer som avbryter sin högre utbildning är för hög, samtidigt som ett bredare tvärsnitt av samhället måste lockas till den högre utbildningen. Framför allt måste den sociala och kulturella miljön i länder som släpar efter förbättras.

4.23 Enbart ett stort antal studerande är dock inget tillfredsställande kriterium. Det är objektiva mått på kvalitet som ska gälla, snarare än antalet kvalifikationer.

4.24 När det gäller kvalifikationer bör vissa principer gälla:

— Samråd med sociala aktörer och arbetsmarknadsexpertis med tanke på anställbarhet.

— Samråd med näringslivet är avgörande och bör förutom stora företag också omfatta kontinuerliga samråd med de små och medelstora företagen (både mikroföretag och små företag), som blir allt viktigare i takt med att industriprocesserna i allt högre grad tenderar att splittras och läggas ut på entreprenad.

— Kvalifikationer som är kopplade till jobbskapande dynamik måste utvecklas genom program för växelverkan mellan utbildning och praktik, vilket också kräver engagemang från och partnerskap med företag.

— Tvärvetenskapliga och tvärgående kompetenser bör utvecklas.

— Kvalifikationerna bör främja intelligenta specialiseringar som ökar (den internationella) attraktionskraften eller regionala specialiteter.

— Oaktat mångfalden inom den högre utbildningen bör kvalifikationer fastställas på ett sätt som underlättar europeiska (och internationella) utbyten och karriärer.

4.25 EESK ser mycket positivt på förslagen i meddelandet beträffande kvalifikationer, kvalitetssäkring och kopplingen mellan mer högkvalificerad utbildning och forskare. EESK delar också åsikten att moderniseringen av utbildningen är beroende av lärarnas och forskarnas kompetens och kreativitet⁽¹⁶⁾, ett faktum som ofta förbises. I det sammanhanget bör alla administrativa hinder och restriktioner för en akademisk yrkesbana avlägsnas, exempelvis de kompletterande akademiska nivåer som finns i vissa länder (bland annat Polen)."

4.26 Med tanke på det snabbt ökande antalet studenter råder det en oroande brist på behöriga lärare. För att undervisningen och forskningen ska hålla hög kvalitet krävs det tillfredsställande arbetsförhållanden, attraktiva karriärmöjligheter inom undervisning, yrkesmässig utveckling och fortbildningsmöjligheter samt belöningar för framstående insatser. Detta kan tyckas självklart, men i de flesta medlemsstater råder det motsatta förhållandet just nu. Därför bör rådet fastställa riktlinjer.

4.27 Kommissionen betonar med rätta behovet av en stor mångfald av studieformer. Teknisk utbildning måste bli attraktivare. Arbetsmarknadens parter på nationell och regional nivå kan spela en mycket positiv roll när det gäller att främja bilden av tekniska studier. Enskilda företag kan göra en viktig insats. EESK understryker engagemanget från små och medelstora företag – främst mikro- och småföretag – särskilt på regional nivå.

⁽¹⁶⁾ COM(2011) 567 final, s. 5.

4.28 Den europeiska debatten måste fokusera på att sätta högre utbildning i centrum för innovation, skapande av arbetstillfällen och anställbarhet⁽¹⁷⁾. Detta bör vara ett centralt mål för alla intressenter och ett ansvar som ska delas mellan kommissionen, rådet, medlemsstaterna och, inte minst, högskolorna själva.

4.29 Med tanke på de enorma utmaningarna är kommissionens och rådets agenda för den högre utbildningen fortfarande långt ifrån fullständig och inte särskilt stark. EESK understryker att den pågående krisen kräver mer riktade och övertygande åtgärder från rådets, medlemsstaternas och den högre utbildningens sida. Förändringar är kanske på gång men de måste påskyndas.

4.30 Alla aktörer måste också ta ansvar för professionalisering, kursplaner, kvalitetssäkring, specialisering osv. Det krävs en färdplan och en tidsplan från rådet för kopplingen mellan högre utbildning, innovation och anställbarhet. Högskolorna bör stödja denna process genom att själva utforma sin roll när det gäller att främja kvalitet samt sociala innovationer och produktinnovationer.

4.31 Åsikterna från kommittén för det europeiska forskningsområdet beträffande de mest relevanta målen för styrningen och den institutionella reformen av universiteten samt kopplingen mellan innovation, forskning och utbildning bör vara en integrerad del av agendan. Detta skulle bana väg för förändringar på många europeiska universitet⁽¹⁸⁾.

5. Frågor som ska hanteras av kommissionen

5.1 EESK välkomnar de mål som kommissionen satt upp för sig i moderniseringsprocessen beträffande den högre utbildningen, och stöder de nyare strategier som betonades i rådets slutsatser i november 2011.

5.2 EESK stöder den roll som kommissionen kan och bör spela genom att fokusera på faktabasen för de politiska besluten, bland annat vad gäller resultat och öppenhet. I ett sammanhang med företrädesvis – ofta politiskt inspirerade – nationella analyser och mål, är det viktigt att kommissionen spelar en aktiv roll med objektiva bedömningar, inbegripet de mandat som diskuteras i rådet.

5.3 Sådana europeiska bedömningar skulle sannolikt leda till motsvarande åtgärder i medlemsstaterna, på universitet och i forskningscenter, stärka det gemensamma ramverket och förhoppningsvis leda till gemensamma mål.

5.4 Mot bakgrund av detta välkomnar EESK lanseringen av U-Multirank, ett mångdimensionellt, resultatbaserat rankings- och informationsverktyg. Det bör förbättra öppenheten beträffande de olika institutionstypernas uppdrag och bidra till en

rättvis jämförelse av resultaten av den högre utbildningen i Europa. Dessutom är det lämpligt att utveckla en europeisk ranking, vid sidan av den endimensionella Shanghai-listan och andra rankingar.

5.5 Precis som EESK hävdade 2009 kan behovet av ett system för kritisk ranking och kvalitetsbedömning som täcker ett brett urval av frågor beträffande en mängd institutioner knappast överskattas⁽¹⁹⁾. Öppenheten, som garanteras av ett kontrollerbart oberoende och opartiskt organ, ska uppmuntra nationella myndigheter och högskolor att lägga tonvikten på kvalitet, differentiering och intelligent specialisering. Som kommissionen noterar kommer "detta oberoende verktyg att utgöra en god informationsbas för val och beslutsfattande hos alla intressenter inom högre utbildning"⁽²⁰⁾.

5.6 Dessutom kan en "kartläggning" mycket väl främja gränsöverskridande rörlighet bland studenter, lektorer, forskare och professorer, och i synnerhet bidra till att förbättra forskningen genom att skapa nya nätverk, partnerskap och konkurrens mellan institutioner för högre utbildning i Europa.

5.7 Rådet framhäver rörlighet för studenter och forskare – fri rörlighet för kunskap – som en femte frihet. De EU-program som främjar gränsöverskridande rörlighet för studenter och forskare har redan haft stora framgångar. De befintliga bristerna i systemet måste dock rättas till. En "resultattavla för rörlighet" är önskvärd för att motverka hinder för utbildningsrörlighet.

5.8 Erasmusprogrammet måste kräva större engagemang från studenternas sida. EESK rekommenderar ett pilotprojekt för en "rörlighetstermin" – en femte termin på "kandidatnivå". Programmet måste också vara ekonomiskt genomförbart för alla sökande. EESK stöder analysen av potentiella rörlighetsflöden bland studenterna och kommissionens förslag beträffande det europeiska systemet för överföring av studiemeriter samt Erasmus-utbyttessystemet för mastersutbildningar.

5.9 Artikel 179.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt är mycket tydlig vad gäller forskning inom EU⁽²¹⁾. Internationell rörlighet för forskare är av avgörande betydelse. Allt för ofta skapar dold protektionism bestående hinder för forskare. Detta skadar den europeiska vetenskapen och konkurrenskraften. Det hindrar också nationella institutioner från att till fullo dra nytta av Europas intellektuella mångfald. EESK stöder kommissionens förslag om den europeiska ramen för forskaryrken för att främja rörligheten bland forskare.

5.10 EESK välkomnar också den europeiska ramen för fyra karriärprofiler för forskare, som kommissionen har utvecklat tillsammans med experter inom utbildning och näringsliv. Detta bör utformas som ett öppet system för att skapa många möjligheter.

⁽¹⁷⁾ COM(2011) 567 final, s. 12, punkt 3.3.

⁽¹⁸⁾ Se slutsatserna från kommittén för det europeiska forskningsområdet av den 24 juni 2011.

⁽¹⁹⁾ EUT C 128, 18.5.2010, s. 48–55, punkterna 1.5, samt 5.2.4–5.2.6.

⁽²⁰⁾ COM(2011) 567 final, rutan på s. 11.

⁽²¹⁾ Se det övertygande förslaget "Towards a European framework for research careers", Europeiska kommissionen, av den 21 juli 2011.

5.11 EESK betonar behovet av att effektivisera de nationella, finansiella och sociala villkoren för forskare inom en gemensam europeisk ram, för att eliminera återstående hinder för fri rörlighet. Europaomfattande yrkesprofiler bör utvecklas och institutionerna bör uppmanas att göra sin personaladministration mer professionell.

5.12 En utvidgning av verksamheten inom Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) är önskvärd, inte minst för att skapa incitament för ytterligare kunskapsallianser mellan näringsliv och berörda universitet. Detsamma gäller en förstärkning inom ramen för Marie Curie-initiativen och en kvalitetsram för praktiktjänstgöring.

5.13 Globalt sett måste EU utvecklas som en högkvalificerad konkurrent och partner. I den processen spelar högre utbildning en viktig roll. EESK stöder därför till fullo rådets beslut att uppmana kommissionen att "ta fram en specifik strategi för internationalisering av den högre utbildningen" ⁽²²⁾.

5.14 EESK stöder de planerade ramvillkoren för att utvidga förbindelserna med partner utanför EU och partnerskapen för rörlighet samt för att förbättra möjligheterna för studenter och forskare från länder utanför EU, via EU-direktiv och en resultatavla ⁽²³⁾. Man bör lätta på restriktionerna för studenter och forskare från länder utanför EU, så att talang och kreativitet utifrån kan lockas till unionen.

5.15 EESK rekommenderar en diskussion i rådet om den europeiska högre utbildningens plats i ett globalt sammanhang, bland annat för att fastställa vilka egenskaper som krävs för att bli en framgångsrik konkurrent och partner. Detta skulle kunna hjälpa utbildningsinstitutionerna att skapa de rätta förutsättningarna.

5.16 I ett antal yttranden har EESK uttryckt sitt samtycke till att man fokuserar på innovation och alla aspekter av smart och hållbar tillväxt för alla i utformningen av budgetplanen 2014–2020. EESK betonar behovet av ökat mervärde av EU-fonderna.

5.17 Mot bakgrund av detta välkomnar EESK kommissionens specifika förslag om en 73-procentig ökning av medlen till Erasmusprogrammet i budgeten 2014–2020, liksom direkta hänvisningar till (högre) utbildning i strukturfonderna.

5.18 Utan att i detalj gå in på de ekonomiska siffrorna delar EESK den övergripande åsikten att utgifter för utbildning, forskning och innovation samt sammanhållningspolitik bidrar till att skapa en framsynt europeisk miljö. När det anses lämpligt kan även medel för "omstrukturering av industrianläggningar" användas för detta ändamål.

5.19 EESK välkomnar starkt kommissionens avsikt att under 2012 inrätta en högnivågrupp med ett rullande mandat för att analysera de centrala frågorna när det gäller moderniseringen av den högre utbildningen. Denna högnivågrupp bör i huvudsak bestå av företrädare för utbildningsinstitut, den akademiska världen, näringslivet och arbetsmarknadsparterna.

6. Ytterligare förslag

6.1 Fokuserade incitament till yrkesmässig utveckling inom den högre utbildningen såsom Europaomfattande kurser i universitetsförvaltning och universitetsledning är önskvärdt.

6.2 Särskilda förbindelser mellan enskilda universitet – partnersamverkan inom Europa – rekommenderas för att ge möjlighet till utbyte av praktiska erfarenheter av yrkeslivet och förvaltningen. Utbyte av erfarenheter mellan gränsöverskridande grupper av universitet, liksom specialiserade konferenser och seminarier skulle också vara till nytta.

6.3 Med jämna mellanrum ska universitetsfakulteternas och inrättningarnas vetenskapliga och utbildningsmässiga resultat bedömas av externa kommittéer. EESK rekommenderar en högt kvalificerad internationell sammansättning av dessa kommittéer som stående praxis.

6.4 Med tanke på förhållandet mellan kostnader och resultat för den högre utbildningen rekommenderar EESK en europeisk analys av de befintliga administrationssystemen. Förslag till förbättringar bör utformas på basis av god praxis.

Bryssel den 28 mars 2012

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Staffan NILSSON

⁽²²⁾ Rådets slutsatser om internationaliseringen av den högre utbildningen, av den 11 maj 2010.

⁽²³⁾ COM(2011) 567 final, rutan s. 14.